

ספ' ויזיל נאר גאון? ניצול הכוחות הגדולים שיש לכל אחד בכת הרצון

'כל אחד ואחד לפי מה שהוא!'

במדרש בפרשה זו יש מאמר אשר ממנו למדו ה'בעלי מוסר' לימוד גדול. וז"ל המדרש (בר"ר צג, י) על הפסוק ויזיל את קולו בבכי ולא יכלו אחיו לענות אותו: "אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה... יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ) 'אויכחך ואערכה לעיניך' על אחת כמה וכמה" ע"כ.

ה'בית הלוי' וצ"ל עמד בדברי מדרש זה, שצ"ב שלכא' לא מצינו בפסוק שיוסף הזכיר את השבטים, שהרי רק אמר 'אני יוסף העוד אבי חי', ואיזה תוכחה מונח בזה? וגם צ"ב מהו הכונה בסוף דברי המדרש 'לכשיבא הקב"ה ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא? ולזה כתב ה'בית הלוי' (עה"ת) וז"ל:

"וואת אשר נראה דהמדרש מפרש דפסוק זה לא אמרו יוסף בגדר פיוס לאחיו כלל... וגם מה שאמר להם 'העוד אבי חי' ג"כ מפרש המדרש דלא היה בגדר שאלה כלל... ואמר להם בלשון תמיה 'אני יוסף העוד אבי חי' כמתמיה ואומר 'אני מבין היאך יכול אבי לחיות עד עתה מרוב צערו שאינו יודע ממני עד עתה'. ובדברים אלו נטמן ברמז שאלה גדולה להם וגם סתירה על כל טענותיו של יהודה בויכוחו, דכל טענותיו של יהודה היה מצערו של יעקב שיגרם לו בליקחתו את בנימין, וא"כ הרי קשה עליהם מדוע לא חששו הם לצערו של אביהם ומכרו ליוסף... ונבהלו מתוכחתו ולא יכלו אחיו לענות לו על תוכחתו, כי הוא סתירה וקושיא עליהם מעצמם על עצמם:

וזה שסיים המדרש 'לכשיבא הקב"ה ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא', דקדק ואמר 'לפי מה שהוא', דגם ביום הדין יהיה התוכחה לכל אחד ממעשיו על מעשיו, ויהיו מעשיו נתפסים ממעשיו, היאך הם סותרים זה את זה... ולמשל מי שאינו נותן צדקה סובר בדעתו שיש לו תירוצן כבוד ודוחק הפרנסה... אמנם מראים לו ממעשיו אשר במקום אחר פיזר הרבה ממון עבור דבר שאינו הגון כמו להשיג איזה תאוה האסורה או כבוד... ומדוע בעסק העבירה לא עצרוהו כבוד הפרנסה, ונסתר בזה התירוצן ויגדל עונשם כפלים. וזהו שאמר במדרש 'ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא' דהתוכחה יהיה לכל אחד ממעשיו" ע"ש.

ולמדים אנו מכאן, שהתוכחה שיוסף נתן אז להשבטים היא מלשון 'הוכחה', שהוכיח אותם 'מיניה וביה', דהיינו, שאם באמת חוששים לבריאות יעקב אביהם שלא יוכל לחיות בלי בנימין אצלו, היה להם לחשוש כן כשנתנו יוסף להבור, וכנגד תוכחה זו לא נבהלו מפניו של יוסף. וכדוגמת זה יהיה התוכחה לכל אדם בבית דין של מעלה, שאם האדם חי חיי בסתירות, יצטרך ליתן דין וחשבון על זה, אבל החכם מנצל החיים העולם הזה לחיות בלי סתירות, לנצל כוחותיו הרבים לעבודת השי"ת! (עי' לב אליהו)

המוסר השכל לכל אחד ואחד: ויש ללמוד זה להרבה חלקי עבודת השי"ת, וכגון בצדקה, כאן קמץ בממונו למעט בצדקה, ושם פיזר ממונו לתאוותיו! או לענין תפלה, אדם קם מאוחר לתפילה ומענה בפיו שאין הוא מסוגל לקום מוקדם, ודבר זה בלתי אפשרי אצלו לעשות כלל ועיקר. אמנם כשיודע שבאותו יום בבוקר צריך לנסוע מוקדם לאיזה טיול קם הוא בוריוותו!

וכן בענין לימוד התורה, ישנם אנשים שאומרים שאין באפשרותם לישב וללמוד, 'לשבת כל כך הרבה זמן על אותו מקום?' והנה כאשר מדובר באיזה צפיה על דבר מעניין, פתאום מסוגלים הם לשבת שעות ולא לנוע ממקומם! וכן בהבנת הלימודים וזכירתם, יש שטוענים 'אני יכול להבין או לזכור כל כך הרבה פרטים', אמנם במילי דעלמא מוצאים מקום בראשם להתעמק ולזכור הרבה ענינים! (אוצרות התורה, ויגש). ואם האדם יתבונן בזה, לא יבא לחיות חיים של סתירות, אלא ינצל כוחותיו כראוי!

'אני יכול או אני רוצה? ויזיל נאר גאון!'

ומזה נוכל ללמוד מוסר השכל גדול, שהרבה פעמים שאדם חושב או אומר 'אני יכול'! 'אני יכול ללמוד סוגיא זו!' 'אני יכול לעשות מצוה זו או חסד זו!' 'אני יכול להתגבר בנסיון זו'... הרבה נוסחאות על זה הדרך! אמנם האדם צריך לעשות דין וחשבון עם עצמו, האם באמת אני לא יכול לעשותו, או שאני רוצה, אבל באמת אני יכול, וכמו שבענין גשמי אני כן יכול לעשות בכעין זה... ומזה יבא להתחזק לאזור הכח והגבורה לעשות רצון השי"ת באיזה ענין שיהיה! שבאמת עם הרצון האמיתי, האדם יכול לעשות הרבה מאוד! וכמו שהעולם אומרים מליצה על הזיוילנא גאון' – 'ויזיל נאר גאון! אם רק תרצה – תוכל להיות גאון! (והלא כל יהודי נקרא 'ישראל', אשר קרא שרו של יעקב על וישם 'כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל', ואולי מרומם בזה, שאם רק 'שרית', אם תחשוב בעצמך כ'שר' או 'תוכל')!

וכענין זה מסופר ב'תנא דבי אליהו' (ווסא פ"ד): "פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום, ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה, והיה מתלוצץ ומלעיג ובא כנגדי. ואמרתי לו: 'בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין?' ואמר לי: 'רבי, יש לי דברים שאני משיבו, בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה!' ואמרתי לו: 'בני מה מלאכתך?' ואמר לי 'ציד אני', ואמרתי לו: 'בני, מי למדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגנה, תשליך לים ותעלה דגים מן הים?' ואמר לי 'רבי, בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים'!

ואמרתי לו 'ומה להביא פשתן ולארג מצודות לים ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעת מן השמים, ולדברי תורה שכתוב בהן 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו' לא נתנו לך בינה ודעת מן השמים? מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח. ואמרתי לו 'בני, אל ידע לך, אלא כל שאר בני אדם באי עולם הן משיבין תשובה זו, על אותו ענין שהן עוסקין בו, אבל מעשיהם מוכיחין עליהם' עכ"ל. וכתב בזה הר"ד"ל (לפד"א פ"א אות ג) 'וצריך כל אדם להתעורר ממלאכתו שעסוק בה, להביא ממנו ראייה לחובת האדם ליצורו' ע"כ.

ובענין זה היו גדולי ישראל אומרים, שכמעט שאין כזה נוסח של 'אני יכול'! וכמו שהיה אומר הג"ר יוסף יוזל מנובהדדוק וצ"ל (המדרגת האדם) "אני לא יכול! אין, 'אני לא רוצה' יש! (אור דוד, ויקרא עמ' מו). וכן היה אומר: "מעולם לא חשבתי בדבר אם יכול אני לעשותו אם לאו, אלא אם צריך אני לעשותו אם לאו" (אמרות ופתגמים ב'מדרגת האדם' עמ' רלו). וסיפר בזה תלמיד הג"ר יחזקאל לעווינשטיין וצ"ל, שפעם אחת ביקש מאחד שיעשה איזה דבר, וענה לו 'איך וועל טאן וואס איך קען, 'אעשה מה שאני יכול'! וגער בו המשגיח: 'צו וויסט איר וואס א מענטש קען דאך טאן? א וועלט?' (כארו בלבנון יגשה, עמ' קלט)

סיפורו הנפלא של האדמו"ר מקלויזנבורג וצ"ל!

סיפר הג"ר דן סגל שליט"א: האדמו"ר מקלויזנבורג וצ"ל ישב פעם עם אברך אחד, ותוך הדברים אמר אותו אברך 'אני מבטיח שמהיום אעשה כל מה שאני יכול'! ענה לו הרבי ואמר: 'זהוה בלשונך, אתה אומר שתעשה כל מה שאתה יכול, וכי יודע אתה מה מסוגל אתה לעשות? יש לך בכלל שמץ של מושג עד כמה כוחותיך עצומים? אספר לך, בצעירותי בהיותי אב"ד של ק"ק קלויזנבורג ואף היתה לי שם ישיבה, כשאמרתי שיעור כללי בפני כל תלמידי הישיבה, הייתי זקוק לשיעור לכעשרה ספרים, בימים ההם הדפיסו את הספרים נייר כבד מאוד ואף גודלם היה גדול מאוד, כך שכל ספר שקל הרבה. אני הבנתי שלסחוב עשרה ספרים מארון הספרים לסטנדר אין בי את הכוחות, לכן לפני השיעור הייתי נותן את רשימת הספרים לבחור והוא הכין לי אותם על הסטנדר.

לאחר שנים בשנות תש"ד/ה שהייתי במחנות העבודה אצל הגרמנים ימ"ש, היו מניחים עלי אבנים וחפצים במשקל של שלושים ארבעים ק"ג, והייתי מטפס איתם לבניינים גבוהים, כך במשך למעלה מכ"ב שעות ביממה, ואז גליתי אלו כוחות עצומים יש לי! בכל השנים קודם לכן חשבתי שאת הגמ' והרשב"א אינני יכול לסחוב... האם באמת לא יכולתי לסחובם? ולזה סיים הרבי: 'זהוה א"כ, כשאתה אומר שתעשה כל שביכולתיך, כי אין לך כלל השגה מהו גבול יכולתך! (ספר 'זאנוה' עמ' קמו)

בכדי שהאדם ינצל הכוחות הטמונות בו, צריך להאמין שבידו להיטיב דרכיו ומעשיו, להתעלות בעבודת השי"ת, וכדאי לעיין בלשון הרמב"ם ז"ל (הל' תשובה ה, א.ב.): "רשות לכל אדם נתונה, אם רוצה להטות עצמו לדרך הטובה ולהיות צדיק הרשות בידו... אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורב גלמי ישראל, שהקב"ה גזור על האדם מתחלת בריאתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם" ע"כ.

וכתב על זה בספר 'מדרגת האדם' (תקן המדות פ"ד):

"האדם מרוב הרגליו לבקש רק מה שעבר לשעתו, נסתלקה ממנו האמונה באפשריותו הנתונה לו לעזוב את דרכו הרע... ואמנם אם נבקש הסבה האמיתית לסלוק אמונת הבחירה מעצמו, לא חסרון כלי המוח או ריבוי התפשטות הרצונות הוא הגורם, כי יודע בעצמו כי 'אין דבר עומד בפני הרצון', והדבר שהוא רוצה, הוא יכול להפך את כל העולם ולהשיגו, ואז לא יחסר לו העצות והתחבולות, ומוצא די אפשרות להגיע אל המבוקש" ע"ש.

ובענין זה האריך הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחת מוסר, מאמר ל"ב יחד לב') וז"ל בתו"ד:

"יש לדעת שעדיין רב מאוד הוא כוחו של אדם גם כהיום, ובידו להשיג הרבה מעבר לכחותיו הטבעיים... אין גבול לכח האדם כשהוא מתאזר באומץ וגבורה. וכן מצינו אצל יעקב אבינו ע"ה (בראשית כט, י) ויגיל את האבן מעל פי הבאר, פירש"י 'כמי שמעביר את הפקק מעל צלוחית להודיעך שכחו גדול'. גם כאן אין הכונה כפשוטה לכח גופני, אלא כפי שאמר בעל הפייט בתפילת גשם: 'יחד לב וגל האבן מפי באר מים, בעבורו אל תמנע מים', והרי ודאי שאין אנו מבקשים מאת הקב"ה מים בזכות גבורתו הגופנית של יעקב, אלא שכוחו היה על ידי 'יחד לב', ובכח זה הוא פעל מה שלמעלה מכח אנוש לפעול, ובזכות יחוד הלב אנו מבקשים 'בעבורו אל תמנע מים'.

וכח זה מצינו ביד כל אחד ואחד, כי הנה בשעת שריפה וסכנה ר"ל מסוגל אדם אחד לעשות דברים שצריכים בדרך כלל כמה בני אדם בשביל לעשותם. ההכרח והרגשת הצורך הגדול נותנים לאדם תנופת כח אדירה, הרבה למעלה מכוחו הרגיל. אל יאמר אדם כיצד אגיע לגדלות ועמקות התורה כזומו של הגרעק"א וכדומה, והרי כוחותי דלים ומעטים, טעות הוא בידו, כי הכל תלוי ברצונו וביחוד לבו, אם יתבונן וידע ולבבו יבין וירגיש את הצורך הגדול לעליה בתורה, יתנוצצו בנפשו רשפי כח וגבורה לאין שיעור, ויגביר חיילים לתורה, מעלה לרום ומטה לעומק" ע"ש.

זאג נישט אז דו קענסט נישט, זאג אז דו ווילסט נישט!

ובענין זה שאין דבר העומד בפני הרצון סיפר הגר"ש שברדון זצ"ל:

היה זה בערב יום כיפור, קרא מרן הגר"י מבריסק זצ"ל להרב משה דוד טננבוים ז"ל יו"ר וועד הישיבות, ובקש שיסדר לו דחוף מסמך מסוים הקשור לבחור מסוים בקשר לצבא! אמר לו הרב טננבוים 'כיון שעכשיו ערב יו"ב כל משרדי הממשלה סגורים, ואין עם מי לדבר!' אמר לו הרב מבריסק 'זאג נישט אז דו קענסט נישט, זאג אז דו ווילסט נישט!' אל תאמר איני יכול, תאמר איני רוצה! ענה לו הרב טננבוים: 'חזי הרי אינני מסרב לעולם לבקשותיו של הרב, אך אינני יכול, כי אין עם מי לדבר!' והבריסק רב חזר על אותו משפט 'זאג נישט אז דו קענסט נישט, זאג אז דו ווילסט נישט', וכך בפעם השלישית.

ראה הרב טננבוים שאין לו ברירה, ניסה ליצור קשר עם אחד המפקדים העליונים בצבא איתו היה מיווד, ופרס בפניו את בקשתו. ענה לו המפקד 'הרי יודע אתה שכל המשרדים סגורים, ולמסמך זה צריך גם חתימות של הדרג הגבוה בצבא, לא שייך להשיג מסמך זה לפני יו"ב!' הרב טננבוים ידע גם ידע שהוא צודק ואין לו שום נשק נגדו, החליט להשתמש באותו משפט של הרב מבריסק ואמר לו 'אל תאמר אינני יכול, תאמר אינני רוצה'... המפקד נפגע מאוד ושאל את הר' טננבוים בכעס: 'האם פעם סרבתי לבקשתך? איך אתה מדבר אלי כך?' ענה לו הרב טננבוים 'נכון מאוד, באמת לא סירבת לבקשותי מעולם, אך סיפר לו על הפגישה עם הגר"י ואמר לו אלו המילים שחזר לי עליהם הרב מבריסק שלוש פעמים, ואינני יכול שלא לקיים רצונו, ע"כ השתמשתי באותו מטבע לשון! וסופו של דבר היה, שאותו מפקד עשה מאמצים רבים והשיג את הטופס המבוקש עוד באותו יום!

אצל הרב מבריסק היה זה ברור, שאין מושג 'אינני יכול!' כי כוחותיו של האדם הם עצומים, הוא רק צריך לרצות, וכשאדם חושב שאינו מסוגל, מסתבר יותר שהרצון שלו לא מספיק חזק, אם רק ירצה באמת ישיג גם ישיג! (זאנוה' עמ' קמו). אם תמיד נכיר שיש לנו הכוחות, אז באמת יהיו לנו הכוחות להתעלות בכל חלקי עבודת השי"ת!

'אתה יודע את הכוחות שלך, אלא שאינך רוצה לדעת!'

ובענין זה אספר מה ש'בידידי הוי עובדא': לפני הרבה שנים זכיתי להתקרב לאדם גדול מאד הג"ר שלמה פיגא זצ"ל, (שהיה משגיח בישיבת 'שערי יושר' של הג"ר יוסף רויזנבלום זצ"ל), הוא היה 'אלטער נובארדיקר', וזכיתי אני וכמה חברים לשמוע וועדים במוסר מפעם לפעם. פעם אחת בהיותי בחור צעיר באתי אצלו ושאלתי: 'איך אדע כמה כוחות יש לי? אולי אני יכול לידע כל הש"ס, פוסקים... במה אדע כוחותי? והוא אמר לי 'זואסט? מזה? שאלתי שוב: 'איך אדע כמה כוחות יש לי? ואז אמר בקול חזק: 'דו וויסט דיין כוחות, דו ווילסט נישט וויסן, דו ווילסט נישט וויסן! ('אתה יודע את הכוחות שיש לך, אלא שאינך רוצה לדעת!')

אם נתרגל במחשבה זו, להכיר שיש לנו כוחות עצומים, אלא שעלינו לרצות להוציאם מכח אל הפועל, אז בס"ד נתחיל לראות כמה כוחות 'טמונות' בנו, ונתחיל לנצלם לעבודת השי"ת, ולילך מחיל אל חיל בסולם העולה בית קל, ולא ניבש ולא נכלם לעולם הבא בשעת הדין שיוכיחו כל אחד ואחד לפי מה שהוא!

הלימוד מהרב מפונביץ זצ"ל בבניית ישיבת פונביץ!

בשעתו סיפרו שני בחורים מישיבת 'אור ישראל' בפתח תקוה, שהלכו לבני ברק לבקר אצל מרן החזון איש זצ"ל, כשיצאו מביתו חיפשו אפשרות הסעה לחזור לפ"ת, ומכיוון שהשעה הייתה מאוחרת, חיפשו 'טרמפ' לכיוון פ"ת, והנה מרחוק ראו שיש אור מעומעם שבקע מאיזה 'פנס', וסבורים היו שזה רכב, הם פנו לעבר אותו מקום על מנת לברר שמא עלה בידם למצוא את אותו טרמפ מיוחד, אולם כשהתקרבו למקום ראו להפתעתם לא אחר מהרב מפונביץ זצ"ל, שבידו פנס והוא עומד לבדו בגבעה (שלימים הייתה גבעת הישיבה דפונביץ) ניכר היה שהרב מחפש דבר כלשהו, והביעו עזרתם להרב בחיפוש.

אמר להם הרב: חיפוש? אינני מחפש שום דבר, אלא אני מסתכל! 'האם אין אתם רואים מה שאני רואה?' לתמיהתם של הבחורים, שמלבד גבעה שוממה לא ראו דבר, הביטו בתמיהה על הרב, וסברו לרגע שכנראה הרב עומד ומחשבותיו עימו על החורבן הנורא שנותר בליטא... ומחמת הכבוד לא אמרו דבר...

הרגיש הרב זצ"ל שהבחורים אינם מבינים על מה הוא שח, ואמר להם: 'מה איתכם? האם אין אתם רואים כאן על הגבעה - בית מדרש מפואר המחזיק כשבע מאות בחורים? הרב כיוון את הפנס לכיוון אחר ואמר: 'הביטו היטב! לשם! האם אינכם רואים 'חדר אוכל' משובלל שיוכל לתת מענה לכל אותם הבחורים שלומדים בישיבה? הרי כאן בא"י, בעזה"ת לא נודק למצב שבחורים יאכלו 'מים' אצל בעלי בתים! שני הבחורים הביטו שניהם זה בזה ומדי פעם לעבר פני הרב, מילמלו מילות פרידה והלכו לדרכסם, תוך כדי שהם תמהים על 'חלומותיו' של הרב, ומשתתפים בכאבו על עולם שאבד!...

לאחר שנים רבות, כשכבר 'חלוש' של הרב מפונביץ זצ"ל התגשם במלוא תפארתו, הגיע לישיבה אחד הבחורים בחתימת זקן, ושאל את הרב 'האם הרב זוכר אותי? שאלו הרב 'מי אתה? ענה הלה לרב 'אני אחד מהבחורים שהרב דיבר עימם על הגבעה בימי קדם, והראה לנו את כל בנייני הישיבה, שבזמנו לא היו אלא בגדר 'חלוש' חייך הרב וזוכר וביקש ממנו להתלוות אליו, החל הרב לטייל עימו ולסייר בכל בנייני הישיבה, תוך כדי שהוא מצביע על כל פרט ופרט, ומסביר בהרחבה...

אמר הלה להרב: 'אני חושב שיש כאן איזו טעות, אינני 'גביר', ואין ביכולתי לעזור לרב מבחינה כלכלית, ולמה הרב מטריח להראות אותי כל בנין הישיבה? אמר לו הרב 'מה אתה חושב שאני עושה זאת כדי לקבל ממך תרומה? כוונתי לדבר אחר לחלוטין, הביטה נא עלי, הנה אני רב זקן שסובל ממספר מחלות, שבור ורצוץ מכל מה שעבר עלי בשנים קדמוניות, שאיבדתי את משפחתי וקרובי, גם הרסו והחריבו את כל מה שבניתי במשך רוב ימי חיי שם בליטא, האם אתה חושב שהיה בכוחי לבנות את האימפריה הזאת? זה דבר בלתי אפשרי, ורק טיפש יכול להאמין שזה אפשרי!

אך סוד הדבר הוא, שאני רק השתדלתי ומסרת את נפשי, והקב"ה סידר ועשה את הכל! אך דבר אחד תדע לך תדע אתה, ותדעו בני הדור הזה, ותעבירו גם לדורות הבאים, לעולם אסור לשקול מה יש בכוחי לעשות ומה מעבר לכוחותי, רק דבר אחד מוטל עלינו לעשות מה שאנו מחוייבים לעשות, ומכאן ואילך הקב"ה יעזור, וזה הלימוד שצריך ללמוד ממני! (אהל משה, פ' פינחס עמ' תתלג)

אבות היו ידועי צאן? כדי שלא יושפעו מהסביבה. והלימוד לנו בדורינו

למה בחרו מנהיגי ישראל להיות ידועי צאן?

האם פעם חשבנו להתבונן למה היו אבות וראשי כלל ישראל ידועי צאן, מתחיל מהאבות והשבטים, משה רבינו ועוד הרבה מנהיגי העדה, בחרו לעסוק להיות ידועי צאן, למה בחרו בדבר זה דוקא? וכי לא מצאו עסק אחרת שיהיה העסק עם בני אדם ולא בהמות? ודבר זה מצריך התבוננות, וחיפוש בדברי התורה ומפרשיה, לגלות סוד ענין זה! ויתכן שיש בזה הרבה טעמים וסודות עמוקים, אבל כאן נתבונן בענין אחד פשוט, ללמוד מוסר השכל לחיי היום יומי שלנו בס"ד.

ומצינו ביאור נפלא בזה מרבינו בחיי ז"ל עה"פ בפרשה זו דכתיב (מ, לב) "והאנשים רעי צאן כי אנשי מקנה היו צאנם ובקרים וגו'". וז"ל שם:

"ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם, מפני שני דברים, האחד שיש בה ריוח גדול בגייה ובחלב ובולדות, והיא אומנות אינה צריכה גייעה רבה וטורח גדול ומבלי עון וכו'. והשני, לפי שהשבטים היו ידועים שיגלו למצרים הם וזרעם, ומפני שהמצריים היו עובדים לצורת הצאן, תפשו להם אומנות זו, כדי שיהיו זרעם מורגלים בה, ותהא עבודת הצאן רחוקה בעיניהם. וכן תמצא רוב הצדיקים והנביאים שהיו רועים, תמצא בהבל (בראשית, ד) ויהי הבל רועה צאן, וכן במשה (שמות, ג) וימשה היה רועה, וכן שמואל הנביא, וכן שאול ודוד, כולם רועים.

והטעם בהם, כדי שיתרחקו מן הישוב, לפי שהרבה עברות נמשכות בסבת חברת בני אדם, כגון רכילות ולשון הרע ושבועת שקר וגלוי עריות וגזל וחמס. וכל מה שהאדם פורש מחברת הבריות הוא נמלט מן העברות, וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העון ומן הגזל והחמס ושאר העברות" ע"ש שהרחיב עוד בזה.

הרי מבואר, שאחד מהטעמים שהאבות והנביאים בחרו באומנות זו להיות רועי צאן, הוא כדי שלא יצטרכו להסתובב עם בני אדם שיתכן שישפיעו עליהם לרעה, ויכשל בעבירות של דיבורים אסורים וגילוי עריות וכדומה, ולכן בחרו לעסוק דוקא עם בעלי חיים כמו צאן שמהם לא יקבלו השפעה רעה!

מעולם חיפשו עצה להבדיל את עצמם מהמצריים

ומצינו שבכונה זו הלכו ישראל למצרים, עם מחשבה תחילה להציל את עצמן מהשפעות הסביבה הרעה, וכדכתיב (שם מו, לג) "ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבותינו בעבור תשבו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן" ופירש"י: "זהו צריכה לכם שהיא ארץ מרעה. וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושבכם שם". הרי שעסק עם הצאן היתה להם עצה להבדיל את עצמם מלדור בין המצריים.

ובאמת הרי העצה שכלל ישראל ינצלו מטומאת מצרים, והזכות שיצאו ישראל ממצרים, היתה בזה שיהיו מצויינים שם, שהבדילו עצמם מטומאת מצרים, כמש"א חז"ל במדרש (ויק"ר ל"ב, ה) "רב הונא אמר בשם בר קפרא, שבביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ואת לשונם, ולא אמרו לשה"ר, ולא נמצא ביניהן א' מהן פרוץ בערוה". ובפסיקתא זוטרותא (שמות ג, ו) אמרו "שלא שינו את לשונם, ולא חילפו את שמלותם, ולא גילו את סודם וכו', ולא ביטלו ברית מילה" ע"כ. (ובעיקר בשעת המכות הבדילו ישראל עצמם ביותר מהמצריים, ואז זכו להגאולה, וכמו שהארכנו בכ"ז ב'אור המועד' לחג הפסח).

עיקר מלחמת היצה"ר כלפי השפעה מבחוץ

והנה יש בענין זה יסוד גדול מאד, והוא הדברים שהיה המשגיח הג"ר ירוחם ליבוביץ זצ"ל מדבר ומרחיב בו בשיחתיו בענין הבדלה מהאומות, ובה היו דבריו:

"רועים אנו לגלות בכאן סוד ועיקר גדול, שהוא אחד מהדברים הללו שנעלמו ידיעתם מאדם אף בחיות כל ע' שנה, כשנסתכל במבט היסטורי ונתבונן לראות על איזה ענינים הזהירה התורה ביותר ועל מה הי' עיקר אזהרותיו של משרע"ה, הנה כשנדפדף בתורה דף על דף נראה, כי עיקר אזהרה היתה שלא יתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם... והנה רואים אנו שעיקר הפחד שפחדה תורה הוא רק מהסביבה אשר חוצה לו, וע"ז באו ריבוי אזהרות כ"כ. ולכאורה למה לא הוסיף מרע"ה להזהירם באזהרות כ"כ מפחד היצה"ר בעצמו הצפון בחובו של אדם, שישמרו את התורה ולא יפנו אל היצה"ר שבקרבם, וזה לא נזכר בתורה כ"א מעט ענין קברות התאוה, וגם שם במהרה נתפטרו ממנו.

ומכל זה מתברר לנו יסודו של הגר"א ז"ל (משלי יח, יא) שכתב כי יש שני מיני יצר הרע, יצה"ר שבפנים ויצה"ר שבחוץ (וז"ל הגר"א: "ב' יצה"ר יש לו לאדם, א' מבחוץ ואחד מבפנים, מבחוץ הוא העולם בעת שישים מגמת נפשו לעבודת הש"י ילעגו עליו ובפניהם ידברו למה לך זה, והוא היצה"ר מבחוץ וכמש"כ לפתח חטאת רובץ, ולכן נקבע מזוזה על פתח ביתו להגן עליו כשיצא. ובפנים הוא היצה"ר הפנימי שלו" וכו' ע"ש). ולא ידעתי מעולם מאין המקור לזה, וע"פ הצעת דברינו הנה כל התורה והנביאים מלאים מזה היסוד, וזהו הענין של יזיתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ולמה הוא כן, אלא שזהו הסוד של יצה"ר מבחוץ. והנה הבורא ית' בורא הנפש בידעו יסודי כל המחלות, ובידעו שלסוד זה של יצה"ר מבחוץ אין שום תרופה אם לא לברוח ממנו, לכן הזהיר ע"ז ביותר, וגם משרע"ה פחד מזה מאוד ועיקר אזהרותיו ע"ז הוא, כי סוף סוף הרי מי בעוכריו של הכלל ישראל הלא רק יצה"ר זה שמבחוץ" עכ"ל.

העצה נגד השפעה מבחוץ ניתוק והבדלה

ומבואר מזה, שהיצה"ר שמבחוץ הרבה יותר קשה מיצה"ר שמבפנים, שליצה"ר שמבפנים יש עצה שהתורה היא תבלין ליצה"ר, אבל ליצה"ר שמבחוץ אין עצה ותבונה כנגדו, ולכן עלינו לזהר להתרחק מאד מאד מיצה"ר זה, כי זהו העצה היחידה - לרוץ ממנו כבורח מן האש, ואז לא יכנס מחוץ לתוך לבו. ודבר זה מבואר היטב בלשונו הנפלא של הרמב"ם ז"ל (הל' דעות, פ"א ה"א) וז"ל:

"מדרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו וחבירו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמדו ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך, כדי שלא ילמדו ממעשיהם וכו', וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמעותן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החול, ישב לבדו יחידי כענין שנאמר י"שב בדד וידום", ואם היו רעים וחטאים שאין מנחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע, יצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים" עכ"ל.

הרי שדברי הרמב"ם ברורים וקילורין לעינים, שכנגד ההשפעה הרעה של הסביבה אין שום עצה כנגדו כי אם התרחקות והבדלה גמורה, מנותקים מכל השפעות זרות.

למה סגר הגר"ח מבריסק את דירתו במנעל באמצע היום?

סיפר הג"ר אברהם קאלמינאוויץ זצ"ל: "פעם אחת באתי אל דירת הגר"ח מבריסק זצ"ל שהיה אז במינסק, והיה באמצע היום, ומצאתי הבית סגור ומסוגר, והלכתי, ואחרי קצת זמן חזרתי ודפקתי על הדלת, ושאלה בתו של ה'בריסקער רב' מי זה? והשבת י' דער ראקאווער רב', אז פתחו כמה מנעלים ופתחו את הדלת. וכשנכנסתי שאלתי את ה'בריסקער רב למה הוא סוגר את עצמו בתוך ביתו באמצע היום בבריחי ברזל?!

אז ניגש הג"ר חיים זצ"ל אל ארון הספרים והוציא את הרמב"ם (הג"ל) והראה מה שכתב: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו וחבירו אנשי מדינתו, לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמדו ממעשיהם. ומסיים שם הרמב"ם: "ואם היו רעים וחטאים שאין מנחים אותו לישב במדינה אא"כ נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע, יצא למערות ולחוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים"... ואמר לי ר' חיים זצ"ל, שכדי לקיים דברי הרמב"ם סגר את כל דלתות ביתו על בריחי ברזל, כי הרי כאן במינסק מתאכזרים על הפליטים והשתלטו על ילדיהם והכניסו לתרבות 'שולעהס' בתי ספר!"

ובאמת ענין זה של השפעה מהסביבה, הלא היא נוגע למעשה בחיי היום יומי שלנו, וצריכים מחשבה נכונה ושאלת חכם ודעת תורה לדעת מה לעשות כשמתעורר שאלת הנוגעים בענינים של השפעות הסביבה, וכמו שפרט בזה הג"ר חיים מינץ שליט"א:

למדים אנו מכאן, שבגלות צריכים להתרחק מן הגויים פן נלמד ממעשיהם. לדוגמא, מי שמחפש מקום לעבוד בו ויש לפניו שתי ברירות, האחת לעבוד עם יהודים שומרי תורה ומצוות, והשנייה יכול להרויח יותר או לעבוד במקום נוח יותר, אבל יצטרך לעבוד יחד עם נכרים, או יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות. ודאי מצוה עליו לוותר על הרויח היתר או הנוחיות כדי להיות בסביבה של יהודים טובים.

וכן מי שמוצא בית נאה יותר, או שיש בו רווח ממון, אבל הוא נמצא בשכונה שאינה הגונה, ולא יהיו לו שם שכנים טובים, בכיוצא בזה כדאי לשאול שאלת חכם מה יעשה, ואל ימהר להרוויח ממון או להשיג דירה נאה יותר במקום שיהיה ביחד עם אנשים שאינם הגונים. וזהו מה שכתוב בתהלים (קו, לה) 'זיתערבו בגוים וילמדו מעשיהם', כי אם אדם נמצא בסביבה רעה, בתחילה מעשיהם שנראים בעיניו, אבל אח"כ הוא סובל אותם יותר, עד שאפשר שיגיע למצב שהוא עצמו יתחיל להתנהג כמותם ח"ו. (עץ החיים, פ' ויגש)

ויש להוסיף, שכהיום אין הנידון רק אצל איזה סוג אנשים נמצאים בסביבה של עבודה, או דירה וכדומה, אלא גם עם איזה אנשים או נשים האדם צריך להתקשר עמם לצורך עבודתו ועסקו, שבאמצעות ה'טכנולוגיה' יכול האדם להיות בסביבה לא טובה גם כשנמצא במדינה אחרת. ולכן, כשיש נידון באיזה עסק יתחיל לעסוק בו וכדומה, בודאי שצריכים ליטול בחשבון באיזה סביבה יהיה עמו עסק בעבודה זו, ואם יש ביד האדם לבחור עסק שלא יצטרך להתקשר עם בני אדם שאינם לפי רוח התורה, יתכן מאד שסיבה זו יכריע שיבחור העסק שיתרחק מסביבות בנ"א שאינם הגונים. דוגמת האבות והנביאים שבחרו עסק ה'מרעה' כדי שלא ילמדו מבני אדם שאינם מהוגנים! (וכל אחד יעשה שאלת חכם לקבל דעת תורה בנוגע למעשה).

להרגיש גודל מעלתו כ'סוג' אחר מהסביבה:

ועכשיו יש להתבונן, מהו העצה למי שמאזיה סיבה הוא נמצא בסביבה לא טובה, ואינו יכול להתרחק משם, מה יעשה למעט ההשפעה הלא טובה? ומצאתי בזה מה שאמר הג"ר דוד סולובייצקי זצ"ל:

נאמר בפרשת וישלח (לב, ה) 'עם לבן גרתי ואחר על עתה ויהי לי שור וחמור' וגו'. ופירש"י: "עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי". אחד אמר למרן (הגרי"ז) ז"ל ווארט, דלכאורה איך אפשר שיעקב שמר תרי"ג מצוות בבית לבן ולא הפריע לו לבן ולא השפיע עליו לרעה. ועל כך התירוץ הוא 'יהי לי שור וחמור', דזה קאי על לבן, להיינו שלבן היה לו כמו שור וחמור, וממילא לא היה לו שום השפעה עליו. ואמר לו מרן ז"ל דאף דאין זה הפשט בפסוק, דלא משמע כן מהמשך הפסוק, אבל הרעיון הוא נכון.

וכן משמע בלשון הרמב"ם (פ"ו מדעות ה"א) "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו וכו'". ומבואר דאין האדם מושפע מאחרים אא"כ הם אצלו בגדר 'ריעיו וחביריו', אבל אם אינו מתייחס אליהם כריעיו וחביריו, אלא הם אצלו כשור וחמור אינם משפיעים עליו. (שיעורי הגרמ"ד הלוי על התורה, עמ' רלא).

הרוממו מכל לשון

ויוצא מזה, שאם הסביבה שהאדם נמצא בו אינו היותר טובה, ואינו יכול לברוח למדבריות וכדומה, אז צריך לחזק הרגש הרוממות בהיותו 'בן מלך' לאביו שבשמים, שהוא עובד השי"ת, ויזכיר לעצמו מעלות נשמתו היהודי הטהורה, ובוה יבדיל את עצמו להיות 'סוג' אחר מאנשים האחרים הנמצאים בהסביבה, למעט השפעתם על עצמו. ויש לציין הלשון שכתב הג"ר ראובן גראוואוסקי זצ"ל אודות חמיו הג"ר ברוך בער לייבוביץ זצ"ל:

"הוא לא היה צריך למסירות נפש בעד התורה, ולא לשום התאמצות שלא להדמות לגויים או לסביבה של מחללי דת, כיון שהיה מברך ברכת שלא עשני גוי בכל כוונתו, והיה אומר שהוא אינו מכוון בברכתו לגוי הפשוט, שומר הבית, אלא ל'פרופסור', ל'פילוסוף' הגדול שבהם" ע"ש. (הודפס בריש ה'ברכת שמואל' ח"ב).

הרי שבזה שהגר"ב הכיר באמת במעלתו הגדולה כיהודי, לא היה לו נסיון כלל להדמות לאומות העולם, כי לא הרגיש כאילו הם סוג אחת כלל, וממילא אין מה ללמוד מהם כלל.

ויסוד הענין מבואר בלשון הרמח"ל ז"ל (דרך ה', א, ג) וז"ל: "מן הענינים העמוקים שבהנהגתו יתברך הוא ענין ישראל ואומות העולם. שמצד טבע האנושי נראה היותם שוים באמת, ומצד עניני התורה הם שונים שינוי גדול ונבדלים כמינים מתחלפים לגמרי" ע"כ. ואולי כל זה מרומז כמה שאמר בלעם (במדבר כג, ח) 'הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב', שכלל ישראל אינם רק עוד 'עם' בין אומות העולם, אלא הם 'עם' לבדד ישכון, שאין דמיון בכלל בין יהודי לגוי, ולפיכך 'ובגוים לא יתחשב', שאין ישראל והאומות עולים בחשבון אחד כלל!

האם אתה מתדמה להבעלי חיים שבגן החיות?

ושמעתי בזה בשיחה מהג"ר משה בראוורמן שליט"א:

פעם א' בהיותי בעיר א' במדינת אירופה, ובני הקהילה בקשו ממני לדרוש לפנייהם דברי חיזוק, באמרם שהיות שאין היהודים דרים כולם ביחד בשכונה אחת, אלא הם מפוזרים בין הגויים, ומרגישים שצריכים 'חיזוק' שלא להיות מושפעים מדרכי הגויים החיים אצלם, ותוכן הדברים שדברתי לפנייהם היה: מי שהלך לגן החיות ובילה שם כל היום בין כל מיני בהמות וחיות, האם ישתדל האדם להדמות למהלך החיים של הבהמות והחיות ההם, עד שיתחיל להתנהג ולדבר כמותם, בודאי שלא, ולמה זה כך, משום שהאדם מכיר שאין שום שייכות בינו לבין הבהמות והחיות, 'אני אדם, והם בהמות וחיות', ומה הדמיון ביני ובינם. ובהבנה זו יש לנו להתבונן בזה גם לענין המרחק הגדול שבין יהודי לגוי, שאנו באמת מציאות וסוג אחר לגמרי, ואין לנו צד השוה אתם, אנו 'עם סגולה מכל העמים' וכל ישראל בני מלכים הם' ויבנים אתם לה' אלקיכם, משא"כ אומות העולם הרי חיייהם כולה חומריות וחיי תאוה, בלי תוכן וקיום נצחי, הבל הבלים הכל הבל, וא"כ אין שום דמיון בינינו לבינם, ובמחשבה זו יש לנו תקוה שלא להיות מושפעים מהם ומדרכיהם ע"כ.

אמנם יש לנו לזכור שכל זה בדיעבד כשאדם כבר נמצא בסביבה לא טובה ואינו יכול לרוץ משם. אבל לכתחילה העצה כנגד השפעות הסביבה, היא להתרחק מהמקום לגמרי, כי יצר הרע שמבחין גדולה מאד, ואשרי מי שלא הלך בעצת רשעים ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו' וגו'!

לתקן לו בית התלמוד – דוקא בשכונה זו!

כאשר שרידי הפליטה גדולי ישיבת מיר באו לארה"ב אחרי מלחמת עולם השנייה וחיפשו מקום לבנות מחדש את בית מדרשם ישיבת 'בית התלמוד' כדי לאפשרם להמשיך בלימודם על טהרת הקודש, קבעו את בית מדרשם באזור שכמעט לא גרו בו אפילו מנין של שומרי תורה ומצוות. בכל האזור גרו רק גוים וכל זה עשו כשכבר היה קיים במקום לא רחוק משם אזור שכבר היה מיושב באלפי משפחות יהודים. ושאלו לראש הישיבה הג"ר לייב מאלין זצ"ל אודות החלטת ראשי הישיבה לעשות כנ"ל.

וביאר הג"ר לייב, שהשכונה שקבעו בה את בית מדרשם היא לכתחילה ואינה בדיעבד! כי תמיד יש לפחד מהשפעות של אלו הרוצים להכניס השקפות ורות לתוך בי מדרשא, ודבר זה קשה מאוד כשיש כניסה לבית המדרש מכל אלו שמהם צריכים להשמר. לכן החלטנו לבנות ולייסד בית מדרשנו באזור שאין צל של חשש שישפיעו הגוים עלינו, מאחר שאנחנו שנראים להם, ואין לנו איתם שום שייכות כלל, ובאופן זה ישאר המחנה שלנו בדד מבלי חשש של הכנסת דעות משובשות שהם נגד החיים של בן תורה וחיינו! (אהל משה עמ' תקטו)

סח חשיבות הנשגבה של המתגבר בנסינות בעולם הזה ובעולם הבא

בתורה כתיב אצל יעקב אבינו לאחר שנתוודע לו ש'עוד יוסף חי' יואמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנה בטרם אמות' (מה, כח). והנה לכא' יש להעיר, דלמה נקט יעקב אבינו שמבקש 'לראות' את יוסף, הרי האמין שהוא עודנו חי, והיה לו לומר אלכה ואשב אצלו וכדומה. ועוד צ"ב, למה אמר 'בטרם אמות', הרי זה מובן מאילוי שאם רוצה לראות את יוסף צריך הוא לילך לפני מותו.

למה היחפץ חיים' ביקש לראות הבחורים בעולם הזה?

והבה נשמע בזה דבר נפלא מאד שאמר בזה החפץ חיים זצ"ל, ומעשה שהיה כך היה:

הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל היה רגיל לבא ולהיות אצל רבו החפץ חיים בתקופת אלול וימים הנוראים (והיה מוסר הנהגת הישיבה ביד המשגיח הג"ר ישראל יעקב לייבצאנסקי זצ"ל), ולפעמים היה מביא עמו כמה בחורים מתלמידיו. בשנה אחת בשנותיו האחרונים של הח"ח זצ"ל, נכנס הג"ר אלחנן לבדו, ואז שאלו החפץ חיים: 'בבקשה, הכניסו לי הבחורים, אני רוצה לראותם!' והחפץ חיים ביאר את בקשתו לראותם באמרו:

מצינו אצל יעקב אבינו כשרצה לראות את יוסף הצדיק אמר: 'אלכה ואראנו בטרם אמות', ויש להעיר למה הוסיף 'בטרם אמות', ולא אמר סתם 'אלכה ואראנו?' אלא ש"ל, שיעקב אבינו שמע אודות כל הנסינות שעמדו נגד יוסף בבית האסורים ולאחריה בבית מלכות מצרים, ושיוסף עמד בפניהם בקדושה ובפרט בהתגברו על נסיון דאשת פוטיפר. ויעקב אבינו הבין שאם במשך כל אותן השנים נשאר יוסף בצדקותו ובקדושתו, ממילא יזכה למקום מאד גבוה בגן עדן, ואולי גם יעקב אבינו פחד שמה לא יזכה להתקרב אצל יוסף ולראותו בעולם הבא! ולכן אמר 'אלכה ואראנו בטרם אמות', שאולי רק עכשיו בעולם הזה, אזכה לראות יוסף הצדיק!

ולזה הוסיף החפץ חיים זצ"ל: בחורים בני ישיבה כהיום שעומדים חזק נגד פתויי הזמן, ועומדים כנגד כל הנסינות הגדולות הבאים כנגדם כ'השכלה' וכדומה, הרי יזכו בזה למקום חשוב בגן עדן, ואני מפחד שמה בעולם הבא לא אזכה להתקרב להם ולראותם, ולכן אני רוצה לראותם עכשיו בעולם הזה: (שמעתי מהג"ר אפרים וואקסמן שליט"א, ששמעו מאחד הבחורים שהיה שם בשעתו. והרחבנו בזה בס"ד באור התורה לפרשת נח. ונראה להוסיף על הנ"ל, דמצינו לשון נפלא במדרש רבה צ"ד, ד 'רב כחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו הרבה ממני שחטאתי שאמרתי נסתרה דרכי מה' וכו' ע"ש. הרי שיעקב אבינו ראה מעלה ביוסף יותר מבעצמו)

מי לא יתחזק כהיום הזה?

וכדאי לנו להתבונן בדבר זה, שהרי סיפר הג"ר אריה לוין זצ"ל אודות הג"ר אליהו דושניצר זצ"ל תלמידו של החפץ חיים זצ"ל, שפעם כשבא ליפרד מרבו על מנת לנסוע לעיר 'שאוול', מקום מגוריו של המקובל הג"ר שלמה אלישב זצ"ל בעל ה'לשם', משכבר יצא מאת פני החפץ חיים, הרגיש לפתע שחתנו של הח"ח רץ אחריו, משהגיע אצלו אמר לו, שחתנו שלח לומר לו, כי בהיותו בשאוול ישתדל מאד לבקר את הצדיק ה'לשם', והוסיף: 'כי בעלמא הדין עוד אפשר לראותו ולהתקרב אליו, ואילו בעלמא דאתי מי יודע אם נזכה לזה?' (חפץ חיים חיו ופעלו ח"ג עמ' תתרמ"ט). וכן היה אומר הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל, שכל אחד ישתדל בעוה"ז לקבל פני היחפץ חיים זצ"ל, משום שבעוה"ב לא כל אחד יזכה לבוא למקומו לראותו! (תפארת שמואל, פ' ויגש)

והנה בסיפור הנ"ל הרי החפץ חיים זצ"ל אומר על עצמו שרוצה לראות הבחורים בעולם הזה, כי יתכן שבעוה"ב לא יזכה לראותם בגלל מעלתם בהתגברות בנסינות הגדולות של הדור! מי לא יתחזק לעמוד חזק בנסינות הדור בשמעו דברים מחזקים אלו מהחפץ חיים זצ"ל!

חיזוק גדול לנו בדורינו!

ומצאתי שהג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל כיוון לדברי החפץ חיים זצ"ל הנ"ל, ונעתיק מדבריו בזה (שהובא בספר 'תפארת שמואל' פ' ויגש שם):

מתחילה הקשה על לשון הפסוק יואמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנה בטרם אמות' דלמה נקט יעקב אבינו שמבקש 'לראות' את יוסף, ולא אמר 'אלכה ואשב אצלו' וכדומה. ועוד הקשה, דלמה אמר 'בטרם אמות', הלא פשיטא היא שצריך לראותו לפני מותו. ולזה אמר הג"ר שמואל זצ"ל:

"יש לומר ע"פ יסוד שאמר רבי איצלה פטרבורגר זצ"ל, שהגם שבעוה"ז יכול כל אדם לראות פניו של צדיק גדול, ואפי" את פני גדול הדור, אבל בעוה"ב יש מקום וחופה מיוחדת לכל צדיק וצדיק לפי מדריגתו, ואין אדם יכול להיכנס לחופת מי שגדול הימנו (ע"י ב"מ פה):

ולכן כאשר ראה יעקב אבינו העגלות, וכפי פירש"י היו העגלות סימן לסוגית 'עגלה ערופה' שהוא הסוגיא האחרונה שלמדנו יחד... וראה ש'עוד יוסף בני חי' שנשאר עם התורה כמו שהיה בהיותו בבית אביו. ומה התעוררה אצל יעקב התפעלות עצומה על גדלותו של יוסף, שעומד זה יותר מעשרים שנה בנסינות אדירים כ"כ, ואילו יעקב אבינו לא נתסנה בנסינות כאלו (להמכר לעבדות, אשת פוטיפר, בית האסורים, בנות צעדה עלי שור), ומטעם זה חשב יעקב דאפשר שיוסף גדל מהנסינות אפילו יותר מיעקב. ולכן אמר 'אלכה ואראנו בטרם אמות', כי שמה לא אזכה לראותו בעוה"ב כי יהיה במדרגה גבוהה ממני! (ע"י ב"מ פד: שאשתו של רבי אלעזר ברבי שמעון כשנפטר בעלה, ורצה רבינו הקדוש לישא אשה, היא לא הסכימה, שאמרה 'במעשים ידענא דהא קביל עליה יסורי', שכיון שעבד את ה' מתוך יסורין, אמרה שמילא בעלה היה גדול מרבינו הקדוש!)

ויש בזה חיזוק גדול לבחורים הגרים באמירקה, שהוא נכנה על רדיפת הגשמיות, ומסובכים בנסינות של פריצות, דביום אחד בלבד באמירקה צריך לשמור עצמו מלהכשל בראיות אסורות יותר מכל חיינו באירופה (אף שגם שם היו נסינות אחרות של השכלה וציונות וכדומה). ואם יעמוד בנסינות אלו, יתכן שאפי" גדולים וצדיקים של הדורות הקודמים, שלא היתה להם נסינות אלו, לא יוכלו לעמוד במחיצתו ולראותו!

וכעין מה שאמר ריש לקיש (יומא ט:): "אל ריש לקיש, אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכויות קא עסקי בתורה". וזה חיזוק גדול לעמוד בכל הנסינות, כי גדול חלקו בעוה"ב, וכפי שיעקב אבינו בחר האבות הקדושים חשש שמה לא יזכה לראות בעוה"ב את יוסף מפני שעמד בנסינות" ע"כ.

ונראה להוסיף, נאמר שהג"ר שמואל זצ"ל דיבר לבחורי אמירקה כלפי הנסינות של הרחוב של אמירקה, אמנם יש בזה חיזוק לכל אחד מאתו, באיזה מקום שדר שם, שהיום נסינות הרחוב חזקים בכל העולם כולו באמצעות טכנולוגיה וכדומה, ומי שמתגבר בנסינות אלו ובשאר נסינות ממינים שונים, הרי בזה יכול להתעלות עד מאד, ולזכות למקום חשוב מאד בעולם הבא, בהתגברו בנסינות בעולם הזה!

'אני רוצה להגיד לכם שסיפור זה הציל את הבחור!'

כהוספה לסיפור הנ"ל עם החפץ חיים זצ"ל, אכתוב בזה מעשה שהיה לפני כמה חדשים, שצילצל אצלי ראש ישיבה חשוב שליט"א, וכה אמר: יש אצלי בחור בישיבה שנתברר שעבר קשיים ונסינות קשות מאד, והתחיל לירד הרבה במדריגות עבודת השי"ת רח"ל. והנה לאחר תקופה קצרה אני רואה שבחור זה נתהפך לאיש חדש, הוא התחיל לישב וללמוד בהתמדה, להתפלל כראוי לבחור חשוב, ולא ידעתי מאיפה לקח חיזוק זה להתחדש ולהתגבר על הנסינות הקשות שלו.

והנה בשיחה פרטי עם הבחור נתברר, שבתחילת הזמן חילקתי לכל בחורי הישיבה כמה דפים וגליונות של חיזוק, ואחת מהם היה גליון 'אור הדור' בענין 'הגדלות הנפלאה שיכולים להשיג בהתגברות בנסינות דורינו', והבאת שם הסיפור (הנ"ל) אודות החפץ חיים זצ"ל עם תלמידי הג"ר אלחנן זצ"ל, והבחור ההוא קיבל ממעשה זה חיזוק נפלא מאד, בחשבו לעצמו 'אולי גם אני יכול להיות כאותן הבחורים שהחפץ חיים זצ"ל היה רוצה לראות אותם בעוה"ז, בעמדם בנסינות הדור, וא"כ גם אני אם אתגבר בנסינות שלי ואתחזק ללמוד ולעבוד את ה' כראוי, גם אני אהיה חשוב בעיני החפץ חיים! וסיים ראש הישיבה: אני רוצה להגיד לכם שסיפור זה הציל בחור זה!

'בואו ונחשב חשבוננו של עולם'

ובאמת מצינו בחז"ל שיש ענין להתבונן בשכר המצוות, ושכר המניעה מחטאים ולחיות בהרגשה זו ולנצלה לעבודת השי"ת, וכמו שאמרו (ב"ב עח:): "על כן יאמרו המושלים באו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה. 'תבנה ותכונן' אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא" ע"כ. והמסילת ישרים כתב (פ"ג) "זוהי לבדו הוא הדרך האמתית להגיע האדם אל הטובה אשר הוא מבקש, ולא זולת זה" ע"ש.

'תִּיכַף וּמִיד זֹכָה וּמִקְבֵּל פְּנֵי הַשְּׂכִינָה'

יו"ש לדעת, שהמתגבר בנסיונות ובפרט המתגבר בנסיונות הקדושה ושומר עניניו מכל רע, הגם שאוכל פירות שכתו בעוה"ז, אבל הקרן קיימת לעולם הבא, ששם יוכה לשכר גדול מאד, וכמו שנפרט כמה דברים בזה.

כתיב בישעיה (לג, טו-יז) "ועצם עיניו מראות ברע, הוא מרומם ישכן מצדות סלעים משגבו לחמו מימיו נאמנים, מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ ארץ מרחקים"
ע"כ. ובספר 'טהרת הקודש' להג"ר אהרן ראה וצ"ל כתב בזה דברים נפלאים מאד, ונעתיק חלק מהם (שמירת העינים פ"ב):

"שלעתיד לבא לא יהא משכנו בין אנשים פשוטים, רק במרומי מרומים בין צדיקים וקדושי ארץ, שעליהם קיימא עלמא, כפירש התרגום: באתר רם ומנטל יהא בית משרה, וכתוב אחר כך בהאי קרא (שם) מצרות סלעים משגבו, פירש התרגום: בית מקדשא תסבע נפשיה, כי לא כל אחד יוכה לראות בית המקדש שלעתיד בבנינו, רק מי ומי, לזה הבטיח הכתוב שהשומר עיניו 'בבית מקדשא תשבע נפשו', שנפשו תרגיש בקדושת זיו בית המקדש שלעתיד, ולא רק בראיית עיניו, וכתב אחר כך 'לחמו ניתן מימיו נאמנים', ופירש התרגום מזוניה מספק מויה קימין כמבוע דמין דלא פסקין מויה" ע"ש.

ותראה מזה אחי, שזכות זה האיש ששומר עיניו כראוי ולא מכניס עצמו לבוא לידי הרהור, שבת קדושת שפעו קיים לעולם ולעולמי עולמים, שאינו מתבטל, כמו מי נהר שאינם מתבטלים לעולם, וקיים אף לזרעו ולזרע זרעו עד עולם.

וּכְתוּב אַחֲכַי מֶלֶךְ בִּיפְיוֹ תַחְזִינָה עֵינֶיךָ, וּפִירוּשׁ, לֶךְ הַצַּדִּיק אֲנִי אוֹמֵר שֶׁתִּזְכֶּה לִרְאוֹת זֵוִי שְׂכִינָתוֹ, כִּי רִזְ"ל דִּרְשׁוּ הָאֵי קָרָא גַם כֵּן עַל שְׁמִירַת עֵינַיִם, כְּמוֹבֵא בַּמִּסְכָּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ (פ"א) "רַבִּי מֵיִישָׁא בַר בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אוֹמֵר, כָּל הָרוֹאֵה דְּבַר עֲרוּה וְאֵינוֹ זֶן אֶת עֵינָיו מִמֶּנּוּ, זוֹכֵה וּמִקְבֵּל פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, שְׁנֵאֲמַר (שם) יִצְעֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בִּרְעָ, מֵהַ כְּתִיב בַּתְּרִיה 'הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכֹּן, וְכִתִּיב מֶלֶךְ בִּיפְיוֹ תַחְזִינָה עֵינֶיךָ'.

והנה דו"ל אמרו יזכה ומקבל ולא אמרו יזכה ויקבל, רק תיכף בשעה שראה דמות אשה ומעביר מחשבתו לבלי להנות ח"ו ובלי להרהר, תיכף ומיד זוכה ומקבל פני השכינה, כי בזה הרגע ממשיך על נפשו קדושה גדולה ויתירה, עד שנשמתו תיכף באותו רגע מקבלת פני השכינה, הגם שגופו אינו מרגיש. ולעתים לבא יזכה גם כן גוף הגשמי לראות פני שכינת כבודו יתברך, ועל כל פעם שעמד בנסיון מלהסתכל, מספר במספר יזכה לראות פני זיו השכינה, ואשרי לילוד אשה שיזכה לזה ואשרי חלקו וגורלו" ע"ש. (נב. אולי יש לדייק בלשון 'כל הראוה דבר ערוה ואינו זן את עיניו ממנו, זוכה ומקבל פני השכינה', שמיידי (גם) באופן שכבר ראה את הדבר עבירה, אבל בזה שאינו זן את עיניו ממנו בזה עצמו יזכה לקבל פני השכינה)

עת רצון לתפלה בשעת התגברות בנסיון

וסיפר בזה הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א, שבנעדרותו היה אוהב מאוד ללכת לשמוע את דיברות קדשו של הגה"ק בעל השומר אמונים וצ"ל, וזכה לשמוע מפיו שאמר: שמי ששומר את עיניו בהליכתו ברחוב, וזהו עת רצון לבקש בקשותיו שתתמלא משאלתו בעזור הש"ת! ע"כ.

ואולי מקור הדבר הוא מהפסוק 'ישח עינים יושע' (איוב כ"ב), ומשמע שבאשר הולך בשחות עינים לשמור עיניו מכל איסור, מסוגלת העת הזאת שהקב"ה יושיעו (ועי' בפ' האב"ע"ז על הפסוק הנ"ל. וע"ע בראשית חכמה, שער הקדושה פ"ח).

אמנם יתכן, שמקור מאמרו של ה'שומר אמונים' הנ"ל, הוא מדבריו שכתב בעצמו בספרו 'טהרת הקודש' הנ"ל, והוא דברי חז"ל ש'כל הרואה דבר ערוה ואינו זן את עיניו ממנו, זוכה ומקבל פני השכינה', והכונה שזוכה עכשיו במקום לאיזה השגה של קבלת פני השכינה, שממשיך על נפשו קדושה גדולה ויתירה. ולאור זה מובן היטב מה שאמר, שבאותו רגע של התגברות הנסיון זו שעה מסוגלת למילוי כל הבקשות, דמאחר ובאותו רגע ממש שהאדם התגבר מיד זוכה הוא לקבלת פני השכינה, א"כ הריהו עומד לפני המלך ממש, ואך פשוט א"כ שזו השעה הכי מסוגלת לבקש בקשות שיתמלאו מהמלך הקב"ה, שכעת אתה עומד לפניו ממש! (ספר 'קדושת החיים' עמ' קכד)

והג"ר מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל אמר בשם החזון איש זצ"ל (בכינוס לנשים מחנכות): שבכל עת קיום מעשה מצוה בהידור ובשמחה, בכל עת שאדם מוסר רצונו לעשיית רצון בוראו, אז הוא עת רצון, ויש להתפלל הבקשה הזו שיתן לנו השי"ת בנים ובנות שיגדלו בתורה ובמצוות. (דרכי החיים ח"א, עמ' כב)

'שלחן המזרח' בעולם הבא להשומר את עיניו

ולאור הנ"ל, כדאי לצייר מה יהיה בבא הזמן להגיע לעולם הבא, איך יהיה נראה הקבלת פנים הגדולה להמתגבר בנסיון ושומר את עיניו, וכמו שמתאר בספר 'לנצח':
ישב אדם ויתרכז במחשבתו, ויצייר לעצמו מנוראות ונפלאות שכרו לעתיד לבא, כיצד הוא נכנס לאולם השמחות של סעודת לויתן, והוא מסתכל סביב ורואה שם שולחנות ערוכים, והמון עם ישראל יושבים ופניהם צוהלות ושמחות. בראש האולם נמצא 'שולחן המזרח' בו יושבים מנהיגי וצדיקי הדורות: משה רבינו, יהושעף נביאים, אנכה"ג, תנאים, אמוראים, ראשונים, אחרונים... וכאשר הוא נכנס [כלומר, כל יהודי השומר את עיניו], ניגשים אליו הסדרנים ושואלים את שמו, והוא עונה בעונה: 'פלוני בן פלוני, מעיר פלוגית, שחי בשנים אלו ואלו', והסדרנים מגיבים בפליאה: 'אתה פלוני ופלוני! אשרינו שזכינו לפגוש אותך, מקומך שמור ב'שולחן המזרח' בין הצדיקים הגדולים!

והסדרנים עצמם מובילים אותו למקומו, וכל המון העם המסובים מסביב לשולחנות, מרימים את ראשיהם ומביטים עליו בכבוד ובהערצה גדולה, וממהרים בליבם: 'באיזה זכות וזכה זה האיש לשבת יחד עם כל הצדיקים הגדולים, ושם פתק כתוב: 'המקום הזה שמור לפלוני בן פלוני, מעיר פלונית, שחי בשנים אלו ואלו – וזכה הצדיק בשכר ששמר את עיניו בקדושה ובטהרה!' (ספר 'לנצח', בענין נסיונות הקדושה, מהג"ר אלכסנדר מנדלבוים שליט"א, עמ' 256)

בידינו לזכות להרבה יותר מעשרת 'מיליארד' דולר!

הג"ר אהרן לייב שטיינמן זצ"ל נשאל פעם מאברכים בעיר חילונית, במה להתחזק? והשיב בהאי לישנא:

העיקר הוא עצימת העיניים, וזה העצה היחידה, וזה באמת דבר קשה. אבל מצד שני השכר של זה הוא מאוד גדול. כל מה שיש לאדם נסיונות קשים והוא מתגבר על זה השכר אין לתארו! והשכר זה לא כמו שנאמר למשל לבן אדם אם היום תעצום את העיניים ולא תראה מה שלא צריך, תקבל עשרת אלפים דולר, ואז בודאי היה נזהר מאד. וכאן זה הרבה יותר מעשרת 'מיליארד' דולר, הרבה הרבה יותר מעשרת מיליארד דולר!

וכל מה שבן אדם מתגבר על היצר הוא זוכה, אין לשער איזה זכות שיש לו! וזה צריך כל אחד לחשוב, יש לפניו אפשרות או להכשל חלילה וחס ואז זה נורא ואיום! ומצד שני אם הוא מתגבר יש לו זכות שאין לשער, אין לשער! ובודאי אם היה יודע שיקבל מאה אלף דולר בודאי כל אחד היה נוהר, וכאן הוא מרויח

מילארדי דולרים בלי סוף! (בנתיבות ההלכה, מה, עמ' 39)

והחשבת להוסיף, שלאחרונה הפייס ('לאטור') מפעם לפעם הולך וגדל מאד עד שיהיה שכר הזוכה בו יותר מ'ביליון' דולר! והעולם הרחב עושים רעש גדול מזה, והמון בנ"א מחכים להרבה זמן על השורה לקנות כרטיס פייס, ומתחילים לחלום מה יעשו אם יוכו בהון עצום כזה! והנה בגורל ההוא הצד ליכות בו הוא נמוך מאד מאד. אבל אנו שומרי תורה ומצוות, בידינו ליכות להון עצום מאד, בכל יום, בשעה שמתגברים בנסיון, שזוכים לנצחיות גדול ונפלא מאד! ואשרי מי שחושב בזה תמיד, אשרי לו בעולם הזה ובעולם הבא!

אור המועד

המשך אורות ימי חנוכה למשך כל השנה

העיקר הוא אחרי חנוכה:

הג"ר נתן ווכטפוגל זצ"ל היה אומר בשם המשגיח הג"ר דניאל מקלם זצ"ל, שכל מועד יש לו זריחה ושיקיעה, ל' יום לפני הרגל דורשים בהלכות רגל, זה הזריחה, וכבר אפשר לדבר על חנוכה, וכן ל' יום אחרי הרגל, זה השיקיעה של האור הגדול!

וכמה פעמים היה המשגיח מוסר שיחה אחרי חנוכה, ומדבר על עניני חנוכה, והיה תומך דבריו על היסוד הנ"ל. ועוד היה אומר, העיקר הוא אחרי חנוכה: אחרי עבודה של ח' ימים עכשיו אפשר לדבר, כשעומדים בתוך הדבר עצמו, עדיין לא רואים אותו, ומרחוק כן רואים! (לקט רשימות, חנוכה עמ' קיט).

ואולי הכונה בזה, שבימי חנוכה שאנו עושים מעשים של הדלקת נרות, הלל והודאה, ממילא מרגישים התעלות מהזמן, אבל לאחר שעברו ימי חנוכה, והחיים חוזר כרגיל, אז העבודה להביא את החיזוק של חנוכה בימים הפשוטים של ימי חול, ולרומם אותם בהיסודות שלמד מימי חנוכה. והוא בבחינת 'מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדש' (תהלים כד, ה), וידוע זה רמז, שיש ב' מדרגות בעליה רוחנית, הראשון 'מי יעלה בהר ה', דהיינו שעולה על במתי התורה והיראה, שזה כל אדם יכול לקיים מתוך התעוררות הלב, אבל השניה היא זמי יקום במקום קדש, דהיינו להחזיק במדרגות שקנה לעצמו, שלא יאבדו ממנו במרוצת הזמן, ודרגה זו מחייבת יותר עבודה והתבוננות, בבחינת 'דברי תורה נוחין לאבדן בכלי זכוכית' (חגיגה ט"ז.).

ובדאי להתבונן בכמה נקודות למחשבה, בדברים שלמדנו מאורות ימי חנוכה, וליקח המוסרי השכל מהם למשך כל השנה, ולהמשיך את אורות נרות חנוכה להאיר את חשכת לילות הארוכות של החורף. ונתבונן בח' נקודות כנגד ח' ימי חנוכה (ונכתבו הכל בקיצור, והרחבנו בזה ב'אור המועד' לחנוכה) ואלו הן:

א] חיים של הודאה להשי"ת ושמח בחלקו

עיקר תקנת ימי חנוכה הוא להודות ולהלל, כמש"א חז"ל (שבת כא:) "מאי חנוכה... לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה". ורש"י ז"ל כתב (שם כד.) "כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה" ע"ש. והשלי"ה הק' כתב (סוף עניני תפלה): "תוכחת מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להודות לה' יתברך כו" ע"ש. והנה יסוד גדול בהודאה לה' הוא מה דכתיב אצל לאה אמנו ע"ה, בלידת 'יהודה' שאמרה 'הפעם אודה את השם' (בראשית כט, לה), ופירש"י: "שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות". ומבואר מזה ש'הודאה' לה' מחייב שירגיש האדם שמה שה' מיטיב אתו הוא לפניו משורת הדין, ולא שמגיע לו הטובה ההיא. וכמש"כ ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל (ספר הזכות פ' מקץ) "השם 'יהודי' נלקח משורש יהודה, שמוהותו הוא הודאה, כי לאה אמרה בזמן לידת 'הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה, וברש"י שנטלתי יותר על חלקי, ואנו בני ישראל, כל מה שהשי"ת נותן לנו, אנו יודעים שקיבלנו יותר ממה שאנו ראויים" ע"ש. ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בהרגש תמידי של הודאה גדולה להקב"ה על כל החסד שעשה ועושה אתנו תמיד בכל עת ובכל שעה, וממילא יהיה 'שמח בחלקו' שחלק לו השי"ת, ולא יסבול מקנאה ותחרות.

ב] התחדשות בעבודת השי"ת

חנוכה הוא זמן של חיזוק בעבודת השי"ת בדרך כלל, כמש"כ הב"ח ז"ל (סי' תר"ע) "אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה, וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה" ע"ש. ולכן מעבודת הזמן להוסיף ולהתחזק בעבודת ה'. והוא גם זמן של התחדשות בעבודת השי"ת, כלשון 'חנוכה' שהיא מענין 'חנוכת המזבח' (כמש"כ המהרש"א שבת כא:). וכמש"כ ה'שפת אמת' (חנוכה תרמ"ז) "שם חנוכה מלשון התחדשות, וכן איתא שהיה אז חנוכת המזבח, ואיתא במדרשים לא כל מי שרוצה לומר שירה אומר, רק מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שנמחלו עונותיו ונעשה בריה חדשה, וכמו כן בימים אלו שזכו להלל ולהודות על הנס, נמצא בו התחדשות, וזה ההתחדשות נשאר לעולם" ע"כ.

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה עם התחדשות והתחזקות בעבודת השי"ת, להרגיש את ההתחדשות בעבודת השי"ת, בתורה, תפלה, יר"ש, ומידות טובות, שיהיה בבחינת 'תכלה רגל מן השוק' שלא יהיו המעשים שלנו בבחינת 'הרגל' בעלמא, אלא עם התחדשות ורענונות. וכח ההתחדשות גדולה מאד לעורר את האדם להתעלות יותר ויותר.

ג] קבלת עול מלכות שמים ברצון ובשמחה

וכן מעבודת ימי חנוכה היא לקבל ע"ע עול מלכות שמים ברצון ובשמחה, כמש"כ ה'סבא מקלם' זצ"ל כתב: "והנה מסרו חכמים בידינו נפלאות השי"ת וגבורתו ואהבתו לעמו ונחלתו וכו', וחייבו לנו לעשות קשר לסימן, להדליק נר חנוכה, ליכור את הניסים שנעשו לנו בגלוי לעין כל, למען נקבל עלינו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה... ע"ש.

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בהרגשה מיוחדת של 'קבלת עול מלכות שמים ברצון ובשמחה', ולהיות 'מוסיף והולך' מיום אל יום בחיזוק עבודת השי"ת בכל פרטיה ודקדקיה, הן ב'עשה טוב' והן ב'יסוד מרע'.

ד] לחפש לקיים רצון השם בכל עניני עבודת השי"ת

בחנוכה אנו אומרים ב'על הניסים' 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך' וכו'. ומלשון זה משמע, שכשהיונים התחילו ללחום כנגד עם ישראל ותורתם, נתנו דגש מיוחד ללחום נגד המושג הזה של 'חוקי רצונך', שזה מגלה מהות הגישה שיש לעם ישראל בשמירת כל התורה והמצוות, שכל מגמתנו היא לעשות ולקיים רצון השי"ת, וכל זה מראה שאנו בני ישראל משעבדים את לבנו ושכלנו להקב"ה יוצרנו ובוראנו, ואנו זועקים 'נעשה ונשמע', שאנו מוכנים לעשות כל אשר יצווה אותנו, בין שנבין טעמה או לא כ'חוקה'.

וביותר מזה יש לדעת, שאנו בני ישראל לא מסתפקים לעשות 'מצוות' השי"ת לחוד, אלא אנו משתדלים לקיים רצון אבינו שבשמים, ולכן בכל פעולה ומעשה, אין השאלה רק אם זה 'מותר' או 'אסור', אלא האם זה רצוי בעיני ה' או לא, האם יהי' לה' נחת רוח ממעשה זה, או לא. ודבר זה נוגע הרבה מאד בעבודת השי"ת,

(א) והג"ר שמשון פינקוס זצ"ל (שיחות לסוכות, עמ' קצח) היה אומר בענין זה לאחר ימים הנוראים: עתה לאחר שהימים הללו עברו, הגיעה העת לסכם את כל אשר עבר עלינו. בעולם מקובל מאוד הביטוי העממי 'החגים עברו', אבל האמת היא שהם לא עברו, אלא הם הכניסו לנו רווחנים וכמו שאם נשאל לסוחר אתרוגים 'נו חג הסוכות עבר'... אצלו לא עבר ה'י"ט, אלא ה'י"ט הכניס לו רווחים, ועכשיו הכיסים שלו מלאים! וכך למעשה גם לכל אחד מאתנו, הימים הנוראים וסוכות לא עברו, אלא הכניסו רווחים עצומים ע"כ. וכן הענין בכל יום טוב של תורה או שקבעו חז"ל, יש לנו המון רווחים שזכינו לה בימים אלו, ועלינו לראות ליקח אתנו עושר זה למשך השנה. (ב) ודבר נפלא אמר הג"ר ירוחם ליובוויץ זצ"ל: "כאשר שאלו להגריי סלנטר זצ"ל על איזה מעשה אחד 'יזכר כתוב חיוב זה?' השיב: 'לי יש חושן משפט יותר גדול ממה שיש להם להעולם, ובהחושן משפט שלי שם נמצא החיוב מפורש. אלה האנשים השואלים תמיד 'יזכר כתוב זה?', עליהם אני קורא 'כי עתידה תורה שתשכתב חז"י, כי בשמירת התורה רק לצאת כדי מצוה, התורה ודאי מתקטנת אצלם, והוה מצבנו אנו ר"ל ה' ישמרנו' ע"כ. (דעת תורה, שמות עמ' ג).

בן ב'עשה טוב' והן ב'סור מרע', שעלינו לעשות הכל כ'רצון' השם, ולברוח ממה שאינו 'רצון' השם, גם אם אינו 'איסור' שחור ע"ג לבן!

ה) עבודת ימי החנוכה לרכוש חיים של השראת השכינה

מבואר בהרבה מקומות בחז"ל והמפרשים, שעצת יון היתה לעקור הקשר והקירבה שבין ישראל לאבינו שבשמים, ולכן רצו לבטל כל מצוה ודבר הגורם 'השראת השכינה' בישראל, וגזרו שלא להזכיר שם שמים כלל, והקב"ה עשה עמנו נסים והצילנו מידם, ומשום כן קבעו חז"ל הזכרון בעיקר על נס המנורה שהיא הסמל והעדות שעדיין השכינה שורה בישראל. וא"כ מעבודתנו הזמן, לחיות חיים של השראת השכינה, לכל נשכח מהשי"ת בשום מקום או זמן ח"ו, ולהשיג קצת דרגה ב'שויתי ה' לנגדי תמיד', לחיות חיים של אור, דהיינו התקרבות להשי"ת ותורתו, וח"ו לא ליפול ברשת היצה"ר שרוצה להביא טומאה על האדם, כדי למנוע מלהתקרב אל השי"ת, שהטומאה דוחה את השראת השכינה שבלב האדם, וכמש"כ הצ"ח ז"ל בדרשותיו (דרוש לה, לחנוכה) וז"ל: **"בימים הללו של חנוכה ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שזה היה כוונת היוונים" ע"ש.**

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בחיזוק ל'הכניס' הקב"ה לחיים שלנו לחשוב אודות הקב"ה בעסק התורה והמצוות, ולהשתדל תמיד להוסיף 'השראת השכינה' בחיים שלנו, בהבתים שלנו, בהראש שלנו, בן ב'עשה טוב' בעבודת ה', והן ב'סור מרע' ח"ו לא לעשות דברים או להכניס דברים שמסלקים את השכינה כביכול מהמחנה, ובמיוחד להתחזק בעניני 'קדושה', ולהתרחק מכלי תקשורות אשר מביאים טומאה והיפך הקדושה רח"ל.

ו) אנו מודים לה' על המלחמות על זה שאנו 'לוחמים'

הרב מפונבין זצ"ל ביאר את נוסח ההודיה שאומרים בתפילה ובברכת המזון 'על הנסים ועל הנפלאות ועל המלחמות'... דבאמת צ"ב, 'מהו שאנו מודים' על המלחמות? וכי אוהבי מדון אנחנו ועל חרבנו נחיה ששמחים כביכול על שזימן לנו ה' מלחמות? וכי אינו מתאים יותר שנודה 'על הנצחונות' על האויב?

והשיב: להודות על הנצחון עדיין מוקדם מדי, הלא המלחמה ביונים היתה מלחמה רוחנית בעיקרה, מלחמת הקדושה נגד הטומאה, והנצחון הסופי לא יהיה אלא בעת שיבוא משיח צדקנו, אפס בינתיים מודים אנו על עצם הדבר שאנו נלחמים על כך, שבכל המצבים הקשים ביותר כשהטומאה מאיימת להשתלט ולכבוש הכל, יהודים אינם נכנעים אלא נלחמים בעוז על יהדותם! (ספר הרב מפונבין, ח"ג עמ' עא)

הרי שבחנוכה אנו מודים להשי"ת לא רק על נס הישועה מהאויבים, אלא גם על עצם ה'מלחמות', על זה שהקב"ה נתן להחשמונאים הכח והאומץ לצאת וללחום נגד היוונים, הגם שהיו מעטים נגד הרבים, חלשים נגד הגבורים, אבל אזרו עצמם בגאון דקדושה ולחמו, ואז הקב"ה הושיעם וניצחו את האויבים בנסים גדולים! וכמו בימים ההם כן בזמן הזה עלינו להתבונן ביסוד גדול זה, שבכל דור עלינו ללחום נגד הרוחות הרעות, נגד תחבולות היצה"ר!

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בהרגש שאנו מוכנים 'ללחום' המלחמה התמידית בעוה"ז, להתגבר כארי בכל הנסיגות שה' נותן לנו, הן במלחמות היצה"ר הפרטיות שלו, והן המלחמות כנגד פירצות בדת יהודית, בצניעות, או איזה ענין אחר, שעבודה שלנו היא ה'מלחמה', אבל ה'נצחון' זהו מצד השי"ת. ועלינו לדעת שהקב"ה מסייע למי שמתחיל ללחום!

ז) ע"י ביטול הרצון שלנו במסירת נפש יכולים אנו לזכות לנסים!

הג"ר חיים פרידלנדר זצ"ל כתב בביאור נוסח 'על הנסים' (שפתי חיים, מועדים ב' עמ' קלה), וז"ל: **"זאתה ברחמיך הרבים ולא בזכות מעשינו הטובים, כי גזירות היוונים על ישראל נמשכו נ"ב שנים עד שקמו מתתיהו ובניו, ועד אז השי"ת נתן ליוונים את הכח לשלוט ולהרע לישראל, כי כך היא הנהגת השי"ת כל עוד אין איזושהי התעוררות שלנו מלמטה ואפילו כחודו של מחט, אין הקב"ה מושיע. כך גם כאן הגזירות נמשכו עד שקמו והתעוררו מתתיהו ובניו למסור נפשם למען כבוד שמו ית'... לכן על אף שהם היו יחידים מתוך הכלל, עכ"פ היתה כבר התעוררות כלשהי למסירת נפש ולבטחון בחסדי השי"ת, ואז הושיעם השי"ת ברחמי הרבים" ע"ש.**

הרי למדנו שע"י מסירת נפש של החשמונאים, זכו לרחמי השי"ת לנצח את אויביהם, ועד שלא קמו ללחום במסירת נפש, לא זכו לרחמי השי"ת, והיונים צרו לישראל מאד. ולכא' י"ל עפ"י מש"א חז"ל (ברכות כ.) **"אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא...** אמר ליה קמאי הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם" ע"ש. הרי שע"י מסירת נפש זוכים לנסים!

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בהבנה ובאמונה, שהעומד בנסיון ומבטל רצונו לעשות רצון אבינו שבשמים, ובפרט אם זה אצלו כ'מסירת נפש' ועושהו בשמחה, הרי בזה הוא ראוי שיעשה עמו נסים למעלה מדרך הטבע! (ע"י בהערה)

ח) המלחמה והעבודה לחזק 'קדושת בית היהודי'

באופן חגיגת יום טוב של חנוכה, מצינו שחז"ל עשו הדגשה מיוחדת על ה'בית', כלשון הגמ' שבת כא: **"נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"** (כעין שמצינו במצות מזוזה), וכן מצינו שקבעו המצוה באופן של 'נר איש וביתו', כאילו שהמצוה משתייך להמשפחה ובני הבית בדרך כלל. והנה מצינו שהיונים גזרו שלא יסגור אדם ביתו, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל (באגרת השמד, מאמר קידוש השם עמ' ט) **"וידוע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרות קשות ורעות, ומכללן היה שלא יסגור אדם את פתח ביתו כדי שלא יתיחד להתעסק בשום מצוה" ע"כ.**

וביאר בזה בספר 'דבר יעקב' (מועדים), שבתקופת שלטון יון, חכמת יון ותרבות יון פשטה בחוץ ברחוב, ומשם חדרה התרבות להם לתוך הבתים. שמטבע האדם העובר ברחוב, שהוא נמשך אחרי מה שרואה ברחוב, אם אינו שומר עצמו ביותר. ולכן אחת מגזירות יון היתה לעקור דלתות הכניסה לבית, היונים גזרו לעקור הדלת כדי שאדם לא יוכל לחנך בביתו את בניו למצוות כמו שרוצה, אלא מהבית יראו את הרחוב המלא בפסלים של אליילי יון. ואכן הם גרמו לכך שרוב בני התורה עזבו את ספסלי בית המדרש והלכו לראות אומנות וספורט, ונמשכו אחרי תרבות יון.

ולפי"ז י"ל, שלכן תיקנו חז"ל מצות נר חנוכה באופן של 'נר איש וביתו', חיוב על הבית, זה המבצר שבו נשמרה הטהרה והקדושה, האור היהודי, ומי שהולך ברחוב ורואה נר חנוכה בחלון הבית צריך לברך (ברכת הרואה), כי השפעת הקדושה והאור הולכת מהבית לרחוב, ההפך מהשפעת תרבות יון, ע"כ.

ולכן, עלינו לצאת מחנוכה בהבנה יתירה בחובת המלחמה כנגד היוונים בימים ההם בזמן הזה, לחזק בדק הבית היהודי שלנו, להדליק 'נר איש וביתו' שההורים יקחו אחריות על כל המשפחה לשמור 'הבית' וכל בני הבית מהשפעות הרעות שמבחוץ, ולהאיר את כל הבית באור המנורה, אור התורה והמצוות, ולהעמיד שמירה של המנורה והמזוזה על פתח הבית מבחוץ, שלא יכנסו מרעין בישין בבתים הקדושים שלנו, אלא נמלא הבתים שלנו בקדושה ובטהרה, לעבוד את ה' בשמחה ובצהלה, עד שנזכה כי יבא 'שילה'. (ובס"ד הרחבנו בכל ענינים אלו ב'אור המועד' לחנוכה ע"ש ות"נ)

(ג) ומסופר בזה שהגיע יהודי אחד מבאר שבע להג"ר חיים קניבסקי זצ"ל, וסיפר לו בצער שהרופאים אמרו לו שהוא חולה מסוכן, ואני מבקש מאת כבוד הרב שיתפלל עלי! הגר"ח שאל אותו באיזה מחלה מדובר, והוא השיב 'מחלה כך וכך', אז אמר לו הגר"ח: **"זו מחלה לא פשוטה! פה לא מספיק תפלה, פה צריך מסירת נפש, פה צריך שבירת הטבע! אם אתה תשבור את הטבע שלך אז הקב"ה במדה כנגד מדה ישבור את הטבע של המחלה! האיש שמע אבל לא הבין מה לעשות למעשה, 'לאיזה מסירת נפש הרב מתכוין? אמר לו הגר"ח 'איזה מין פלאפון יש לך, כשר או לא כשר? האיש ענה בחיוב יש לי פלאפון לא כשר"... אמר לו הגר"ח: 'שבור את זה עכשיו! זהו מסירת נפש, ואני אתן לך ברכה! על המקום שבר את הפלאפון הלא כשר שלו, ובס"ד תוך זמן קצר הבריא לגמרי ויש הרבה סיפורים על זה הדרך.**